

Розділові знаки в складних синтаксичних конструкціях

Мета:

- формувати предметні компетентності: повторити основні відомості про розділові знаки в простому та складному реченнях, формувати навички вживати розділові знаки, виробляти на основі раніше вивченого матеріалу практичні вміння і навички; сприяти вдосконаленню вмінь і навичок розрізняти види складних речень, визначати їх структуру, інтонаційно й пунктуаційно оформляти. розвивати вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки, узагальнення, чітко висловлювати думки і обґрунтовувати їх.

- формувати ключові компетентності:

1. Спілкування державною мовою - реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ, правильно конструювати різні види речень.

2. Уміння вчитися впродовж життя - розвивати мовленнєво-комунікативні вміння, здатність до пошуку та засвоєння нових знань.

3. Математичну - аналізувати й співставляти результати, отримані в результаті дослідницько-пошукового проекту;

4. Інформаційно-комунікативну – застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, опановувати способи збору, узагальнення, систематизації лінгвокультурних відомостей, оперувати інформацією, отриманою на уроці.

5. Загальнокультурну – розвивати пунктуаційну грамотність, формувати естетичне ставлення до рідної мови, дбати про її чистоту та неповторність.

6. Соціальну - співпрацювати з одногрупниками та викладачем під час пошуково-дослідницької діяльності.

7. Громадянську – бути активними в прийнятті рішень, у суспільному житті, розуміти значення мови в житті людини та суспільства .

8. Здоров'язберезувальну - на основі мовленнєво комунікативного дидактичного матеріалу сприяти вихованню любові до рідної мови.

Тип уроку: урок перевірки та оцінювання компетентностей.

Методи й прийоми: робота в групах, інтерактивна гра «Незакінчене речення», пунктуаційний диктант, метод дослідження, робота в парах, «Мікрофон», проблемна ситуація, інтерактивна вправа, розв'язання компетентнісних завдань.

Обладнання. Мультимедійний комплекс, презентація, підручник, таблиці з теми «Складні речення», картки з індивідуальними завданнями.

Епіграф:(слайд 4)

*Як парость виноградної лози,
Плакайте мову.*

(М.Рильський)

*Розділові знаки — це як нотні знаки:
вони міцно тримають текст
і не дають йому розсипатись.*

Перебіг уроку

Перший етап – орієнтаційний

I. Мотивація навчальної діяльності. Вступне слово вчителя.

Освічена людина має володіти різноманітними мовними інструментами, щоб досягти успіху в спілкуванні. Знання й уміння будувати речення різні за змістом і будовою є передумовою взаєморозуміння між людьми. Такі знання й уміння ви здобуватимете на цьому уроці, поглиблюючи вивчене про види складних речень та систему розділових знаків в них.

Другий етап – цілепокладання

II. Повідомлення теми та мети уроку .(Слайд 2)

Викладач. Тема нашого уроку «Розділові знаки в складних синтаксичних конструкціях». На сьогоднішньому уроці ми поглибимо основні відомості про розділові знаки в складних реченнях, перевіримо

навички вживання розділових знаків, навчимося розпізнавати різні види складних речень, визначати їх структуру, інтонаційно й пунктуаційно оформляти їх.

Актуалізація опорних знань (Слайд 3)

1. „Незакінчені речення” Складним називається речення...

Складні речення поділяються на...

Сполучникові речення поділяються на...

Складносурядні речення можуть бути з... (яким зв'язком?)

Складнопідрядні речення мають такі види...

Яку розділові знаки можуть вживатися в складнопідрядному реченні?

Яку розділові знаки можуть вживатися в складносурядному реченні?

Яку розділові знаки можуть вживатися в безсполучниковому складному реченні?

Третій етап – цілереалізація

III. Лексико-орфографічна робота.

Індивідуальні завдання.

1. До запозичених слів дібрати українські відповідники, при потребі звернутися до словника.

Коаліція, регламент, синтез, акселерація, імпорт.

2. Записати слова у дві колонки: 1 — пишуться окремо; 2 — пишуться через дефіс. Слова, що пишуться разом, при виконанні завдання не записуються.

Взнав/таки, Улан/Уде, ось/так, кого/небудь, на/справді, аж/аж/аж, слово/в/слово, по/весняному полю, тишком/нишком, пів/огірка, а/вже/ж/таки, по/двоє, стривай/но, тьмяно/тьмяно, осінньо/зимовий, тьп/ляп, один/одним, по/осінньому, в/основному, вслухався/ж/таки, світло/зелений, слухав/би, по/батькові, казна/хто, світ/за/очі, час/від/часу.

Ключ. З других літер кожного слова прочитаєте прислів'я «Слово до слова — зложиться мова».

Завдання учням.

Прочитати, дібрати синоніми до виділених слів. (Додаток 1)

I варіант

Мова народу твориться колективно. Беруть участь у цьому великому процесі і сивий людський *досвід*, і закохана юність, і бурхлива дитяча *уява*. Бо кого ж з нас не тішило, яку мовотворчу *обдарованість*, винахідливість виявляють малюки, які серед них бувають *геніальні лінгвісти*. (О.Гончар)

II варіант

Вона вся з гомону полів, лісів і морів отчої землі, *мережана* сходом і заходом сонця, *гаптована* сяйвом місяця, зірок і переткана калиною, барвінком і вишневим цвітом — кожна її ниточка вимочена в Дунаї, криницях і струмках людської *звитяги*. (Б.Харчук)

III варіант

Завойовникам завжди мало хліба і м'яса, молока й меду, вовни й шкіри, яець і пір'я, трави і дерев, вугілля і руди — минулого й *майбутнього*: вони *посягають* на вічне — на дух народу, на його слово.

I. Формування вмінь і навичок.

1. Вправа з ключем. (Слайд 5)

Записати речення в такій послідовності: прості, складні. Розставити розділові знаки, усно пояснити їх вживання (на картках речення подані без розділових знаків).

1. Я тої думки, що не може бути творцем людина, яка не відчула музики слова. (К.Гордієнко)

2. Слово, моя ти єдина зброе. (Л.Українка)

3. Відомо, що мова кожного народу — явище давнє, її коріння сягають у доісторичні часи.

(Г.Нудьга)

4. У великому творчому процесі народжується мова людини, а з нею народжується найприродніше єднання — народ. (Г.Нудьга)

5. Найперша і найголовніша ознака індивідуальності народу — це його мова. (М.Шумило)

6. Якщо кожного громадянина нашої країни ми вважаємо людиною державною, то й мова кожного народу мусить охоронятися державою, захищатися нею від занепаду й зникнення. (В.Яворівський)

7. Основоположником української літературної мови став Т.Шевченко, синтезувавши усе найкраще з книжних традицій давньої мови, усної творчості, запозичень. *(З журн.)*

8. Ти, українське слово, частка тих, що вже давно померли, безсмертне і велике, як Говерла, багате і дзвінке, як Україна. *(За Д.Луценком)*

Ключ. Підкресливши другу букву кожного речення, ви прочитаєте слово з вислову Ю.Мушкетика: «Слово — це крила.., воно їх не почуває, але без них не може злетіти». *(Слайд 6)*

Відповідь: 2) л, 5) а, 7) с, 1) т, 3) і, 4) в, 6) к, 8) и.

2. Прочитати. Пояснити вживання розділових знаків, схарактеризувати тип речень, побудувати їх схеми. *(Додаток 2)*

Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне слово, — це людина без роду і племені.

(В. Сухомлинський)

Мова — це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плакаємо її.

(О.Гончар)

Наша мовна традиція сягає далеких докняжих часів, а в період Київської Русі наше sle державного творення: було відкрите н близьких сусідів, а й для найвіддаленіших земель, збагачувалося іншими мовами й збагачу

(Б.Харчук)

3. Пунктуаційний диктант.

1. Зневажить мову — зрадити себе. *(М. Адаменко)*

2. Я знаю: мова матері — свята. *(М. Адаменко)*

3. Мова — то цілюще народне джерело, і хто не припаде до нього вустами, той сам висихає від спраги. *(В.Сухомлинський)*

4. Споконвіку було незаперечною істиною: цуратися рідної мови, а отже, і рідного народу — підло. *(М.Косів)*

5. Не можна ходити по рідній землі, не чаруючись виплеканою народом у віках рідною мовою. (Ю.Мушкетик)

6. Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих — рідна мова,
Вишневих ніжність пелюстків,
Сурма походу світанкова,
Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа.

(М.Рильський)

7. Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини. (Й.Гердер)

8. Народе мій, дитино ясночоло,
Живи й орудуй мовами всіма.
Бо кожна мова — твого духу школа,
Твоєї правди — золота сурма.

(Д.Павличко)

4.Взаємоперевірка диктанту. (слайд 7)

Правильна відповідь:

- 1- . 5, .
2: - . 6, , - , , , , .
3 - , , . 7 , , , .
4 : , , - . 8 , , , - , - .

5. Дослідження – розпізнавання

Визначте вид складних синтаксичних конструкцій (ССК) і накресліть схеми.(Слайд 8)

Вид ССК				
Речення	Мова – найважливіший, найміцніший зв'язок , що з'єднує сучасні і	Мова – дума народу, і вона залежить від нас.	Слово – найтонше доторкання до серця, воно може і	Споконвік у було незаперечною істиною:цуратися рідної мови,

	майбутні покоління.		вилікувати, і поранити.	яка є для нас рідною, материнською, означає засуджувати себе на злиденність душі.
Схе ма				

5. Самостійна робота.

Розставити розділові знаки. (Додаток 3)

(На картках речення подаються без розділових знаків).

I варіант.

Мова народу — найкращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розповсюджується, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії.

У мові втілюється творчою силою народного духу в думку і звук небо вітчизни, її повітря, поля, гори й долини, ліси і ріки, бурі і грози — весь той глибокий повний думки й почуття голос рідної природи, який відбивається так виразно в рідній пісні...

Мова є найживіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, сучасні та майбутні покоління.

Відберіть у народу все — і він все зможе повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її. Нову батьківщину навіть може створити народ, але мови — ніколи: вмерла мова в устах народу — вмер і народ. *(К. Ушинський)*

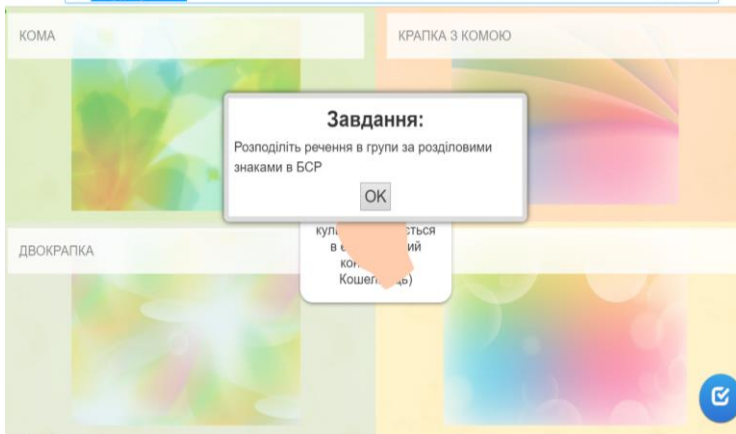
II варіант

Рідна мова — то неоціненне духовне багатство, в якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції. Слово рідної мови — могутній засіб передачі від покоління до покоління історичного, культурного, морального, естетичного, побутового досвіду народу.

Рідне слово — то невичерпне, животворне і невмируще джерело, з якого дитина черпає уявлення про навколишній світ, про свою родину, про свій край. (За В.Сухомлинським)

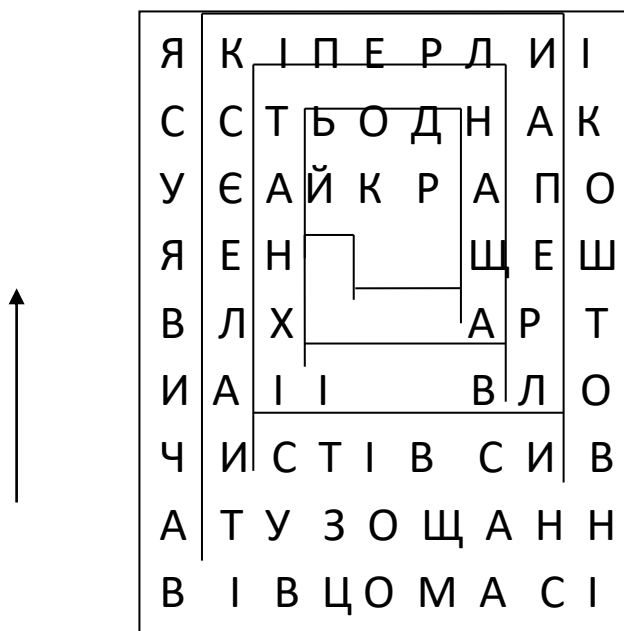
6. Інтерактивна вправа для самоперевірки рівня засвоєння знань з теми на платформі Learning.aps (Слайд 9)

<https://learningapps.org/view4692317>

7. Дослідження – творче моделювання.

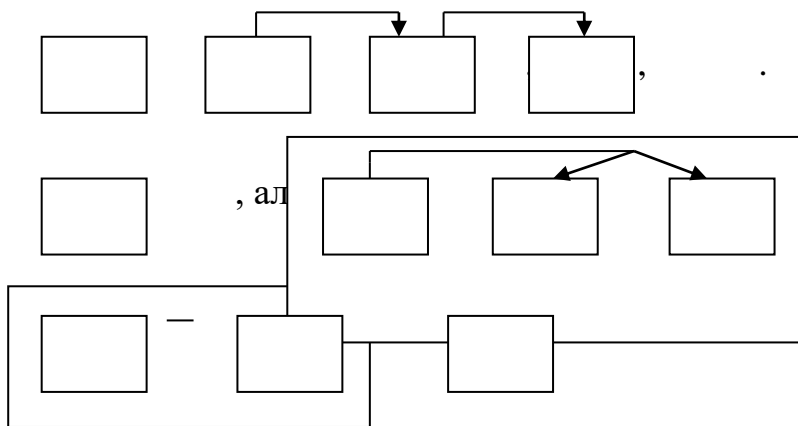
Відновіть і запишіть початкову строфу з вірша В. Самійленка “Найдорожча перлина”. Розставте розділові знаки й визначте вид речень. (Слайд 10)

Ту перлину не дістати
Ні з печер, землі ні з моря .
Тільки той її знаходить,
Хто чутким родився до горя
(В. Самійленко)

8. Вільний диктант. (Додаток 4)

Переказати зміст тексту, використавши речення за поданими схемами.

Причарувати мовою

Українську мову за часів середньовіччя у Європі вважали однією з досконаліших і поширеніших у Східній Європі.

Авторитет української мови зміцнювався й тим, що на Січ приймали кожного воїна з умовою, що він визнає й приймає християнську православну віру та українську мову.

Через Україну пролягали шляхи до Азії й Близького Сходу, ними їхали купці, посли, мандрівники... Отже, повинні були знати мову, аби спілкуватися з населенням землі, через яку доводилося їхати цілими великими валками.

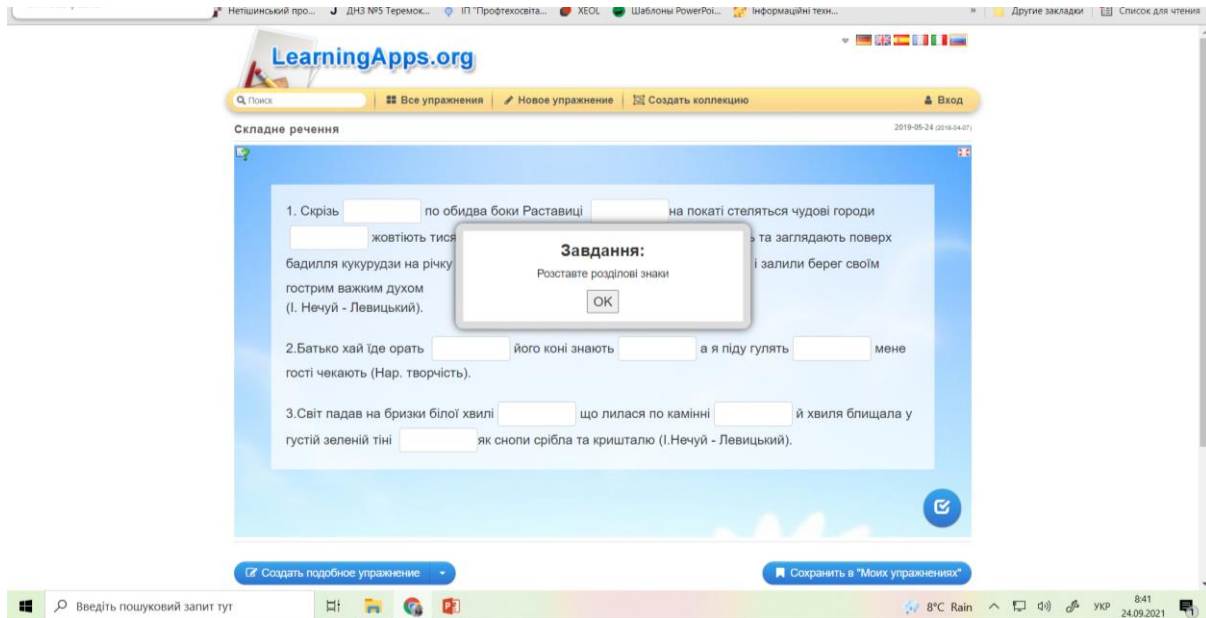
У 1670—1672 роках на території Польщі й України проживав італійський учений У.Вердуум. Українську мову він охарактеризував як ніжну, мелодійну, а народ — здібним до засвоєння чужих мов. У Львові він ходив вулицями, спілкувався з населенням, свої враження і спостереження записав до щоденника. Є в ньому й характеристика мови: «Найбільш ласкавих слів і приємних обходжень зустрічали на Русі (Україні), особливо з боку жінок. Сприяє цьому українська мова, не така тверда у вимові, як

польська. Тому всі кажуть, що у Львові живуть такі гарні, делікатні й спокусливі наречені, як, зрештою, ніде на всій Землі». (Г.Нудьга)

9. Інтерактивна вправа на платформі learning apps.

Розставити розділові знаки в складних синтаксичних конструкціях(Слайд 11)

<https://learningapps.org/4937392>

10. Пунктуаційна шарада.(Слайд 12)

1 - 2 : 3 4 5 , 6 7 8 10

Назвати прислів'я, яке є складним безсполучниковим реченням, друга частина якого розкриває зміст першого, тому в реченні вживається двокрапка, а також тире між підметом і присудком і кома між однорідними присудками.

Учням дозволяється відкрити будь-які 3 слова.

Відповідь. Обмова — полова: вітер її рознесе, але й очі засипле.
(Народна творчість).

11. Перевірочний тест онлайн. (Слайд 13)

naurok.com.ua/test/rozdilovi-znaki-v-skladnomu-rechenni-64844.html

12 запитань

Запитання 1

У реченні *Під час вибухів на тлі чорного неба викарбовувався паровоз і три м'які вагони поблискували дзеркальними вікнами (С.Скляренко)* кома не ставиться, тому що частини складносурядного речення:

варіанти відповідей

питальні речення

спонукальні речення

окличні речення

мають спільне підрядне речення

мають спільний член речення.

Запитання 2

У складносурядному реченні *Почалася у сонця безсонниця і подовшали раптом дні (В.Симоненко)* ставиться:

Четвертий етап – підсумковий.

**Досягнення очікуваних результатів уроку . Рефлексія
Бесіда. Прийом «Вільний мікрофон».**

- Чим корисний був для вас урок?
- Які завдання сподобалися найбільше?
- Що на уроці було складним?
- Над чим доведеться ще попрацювати?

III. Підсумки уроку. (Слайд 14)

- Які розділові знаки вживаються в складносурядному та безсполучниковому реченні?
- Які пунктограми вживаються у в складнопідрядному реченні?

Повернімося до очікуваних результатів нашого уроку. Слова «знаю», «можу», «вмію» сьогодні об'єднували всю роботу, адже ми багато дізналися, навчилися, однак попереду ще багато незвіданого. Отже, дякую вам за співпрацю, бажаю не втратити прагнення вивчати рідну мову, історію свого міста, з якого починається історія рідної держави. І

пам'ятайте: по-справжньому любити можна тільки те, що ви добре знаєте.
Успіхів вам!

IV. Домашнє завдання. (Слайд 15) Виписати прислів'я, в яких йдеться про культуру спілкування, пояснити вживання розділових знаків.

Додатки до уроку

Додаток 1

Прочитати, дібрати синоніми до виділених слів.

I варіант

Мова народу твориться колективно. Беруть участь у цьому великому процесі і сивий людський *досвід*, і закохана юність, і бурхлива дитяча *уява*. Бо кого ж з нас не тішило, яку мовотворчу *обдарованість*, винахідливість виявляють малюки, які серед них бувають *геніальні* лінгвісти.
(О.Гончар)

II варіант

Вона вся з гомону полів, лісів і морів отчої землі, *мережана* сходом і заходом сонця, *гаптована* сяйвом місяця, зірок і переткана калиною, барвінком і вишневим цвітом — кожна її ниточка вимочена в Дунаї, криницях і струмках людської *звитяги*. (Б.Харчук)

III варіант

Завойовникам завжди мало хліба і м'яса, молока й меду, вовни й шкіри, яєць і пір'я, трави і дерев, вугілля і руди — минулого й *майбутнього*: вони *посягають* на вічне — на дух народу, на його слово.
Розставити розділові знаки.

Додаток 2

Прочитати. Пояснити вживання розділових знаків, схарактеризувати тип речень, побудувати їх схеми. (Додаток 2)

Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне слово, — це людина без роду і племені.

(В. Сухомлинський)

Мова — це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекаємо її.

(О.Гончар)

Наша мовна традиція сягає далеких докняжих часів, а в період Київської Русі наше сле державного творення: було відкрите н близьких сусідів, а й для найвіддаленіших земель, збагачувалося іншими мовами й збагачу

(Б.Харчук)

Додаток 3

Дослідження – розпізнавання

Визначте вид складних синтаксичних конструкцій (ССК) і
накресліть схеми.

Вид ССК				
Реч ення	Мова – найважливіший, найміцніший зв'язок , що з'єднує сучасні і майбутні покоління.	Мова – дума народу, і вона залежить від нас.	Слово – найтонше доторкання до серця, воно може і вилікувати, і поранити.	Споконвік у було незаперечною істиною:цуратис я рідної мови, яка є для нас рідною, материнською, означає засуджувати себе на злиденність душі.
Схе ма				

Додаток 4

Самостійна робота

(На картках речення подаються без розділових знаків).

I варіант.

Мова народу — найкращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розповсюджується, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії.

У мові втілюється творчою силою народного духу в думку і звук небо вітчизни, її повітря, поля, гори й долини, ліси і ріки, бурі і грози — весь той глибокий повний думки й почуття голос рідної природи, який відбивається так виразно в рідній пісні...

Мова є найживіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, сучасні та майбутні покоління.

Відберіть у народу все — і він все зможе повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її. Нову батьківщину навіть може створити народ, але мови — ніколи: вмерла мова в устах народу — вмер і народ. *(К. Ушинський)*

II варіант

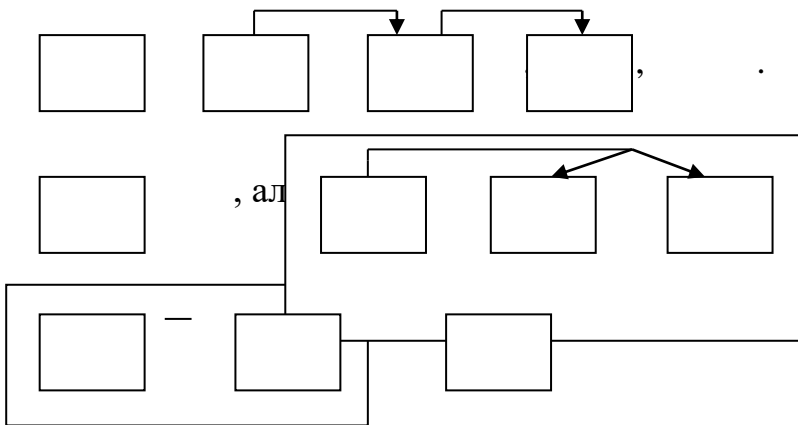
Рідна мова — то неоціненне духовне багатство, в якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції. Слово рідної мови — могутній засіб передачі від покоління до покоління історичного, культурного, морального, естетичного, побутового досвіду народу.

Рідне слово — то невичерпне, животворне і невмируще джерело, з якого дитина черпає уявлення про навколишній світ, про свою родину, про свій край. *(За В. Сухомлинським)*

Додаток 5

Вільний диктант.

Переказати зміст тексту, використавши речення за поданими схемами.

Причарувати мовою

Українську мову за часів середньовіччя у Європі вважали однією з досконаліших і поширеніших у Східній Європі.

Авторитет української мови зміцнювався й тим, що на Січ приймали кожного воїна з умовою, що він визнає й приймає християнську православну віру та українську мову.

Через Україну пролягали шляхи до Азії й Близького Сходу, ними їхали купці, посли, мандрівники... Отже, повинні були знати мову, аби спілкуватися з населенням землі, через яку доводилося їхати цілими великими валками.

У 1670—1672 роках на території Польщі й України проживав італійський учений У.Вердуум. Українську мову він охарактеризував як ніжну, мелодійну, а народ — здібним до засвоєння чужих мов. У Львові він ходив вулицями, спілкувався з населенням, свої враження і спостереження записав до щоденника. Є в ньому й характеристика мови: «Найбільш ласкавих слів і приємних обходжень зустрічали на Русі (Україні), особливо з боку жінок. Сприяє цьому українська мова, не така тверда у вимові, як польська. Тому всі кажуть, що у Львові живуть такі гарні, делікатні й спокусливі наречені, як, зрештою, ніде на всій Землі». (Г.Нудьга)